

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 7
MAJ
1920

STÄNDIG UTSTÄLLNING AV
BRODERIER & KONSTVÄVNADER
 MATERIAL OCH PÅBÖRJADE ARBETEN
 RÅD VID INREDNING AV VÅNINGAR
 ATELIER FÖR GOBELINLAGNING

A/B NORDISKA KOMPANIET
 THYRA GRAFSTRÖM / STOCKHOLM

COLLAN-OLJAN,

världens förnämsta läderpre-
 servativ, gör skodonen absolut
 vattentäta och minst dubbelt
 varaktiga.

A.-B. COLLAN-OLJE-FABRIKEN
 T. OLSEN, Stockholm.

ADVOKATFIRMAN

ANDÉN & STAËL VON HOLSTEIN

Innehavare: Jur. Kand. EVA ANDÉN

Ledamot av Sv. Adv. Samf.

Rikstel.
75 76

Jur. Kand. MATHILDA STAËL von HOLSTEIN
 LILLA VATTUGATAN 14, 1 tr., vid Brunkebergstorg

Allm. Tel.
183 36

Testamenten, boutredningar, äktenskapsförord, familjerättssaker,
 hyresärenden, fastighetsförvaltning, juridiska uppdrag av alla slag.
 Även skriftliga förfrågningar besvaras.

A.-B. JOHN V. LÖFGREN & Co

Kungl. Hovleverantör

Riks 4 29 FREDSGATAN 3 :-: STOCKHOLM B. T. 50 48

Sverges äldsta, största och bäst
 renommerade specialaffär i

Siden- och Ylleklän-
 ningstyger

Prover till landsorten sändas gratis
 franco.

Telefon
539
Malmö

Perslow's

SIDEN- &
 MANUFAKTUR-
 AFFÄR

Alltid nyheter i största urval

HERTHA

ÅRGÅNG VII

MAJ 1920

HÄFTE 5

Kronprinsessan Margareta.

”Det, som du er, vær fuldt og helt og ikke stykkevis og delt.”

Dessa märgfyllda ord ur Ibsens Brand, vilka i sig koncentrera en livsprincip, djup till innebörd, vanskelig att efterfölja — dem hade hon i sanning gjort till levande verklighet, vår nu bortgångna kronprinsessa, de kunna sättas som motto över hennes livs historia. Helgjuten var hon som kvinna, som människa, som medborgare — en personlighet så stark att hennes död kastar en mörk skugga över ett helt land. Icke allenast de närmaste och vännerna stå i detta ögonblick bittert sörjande vid hennes bår. Hela Sverige har fått sorg.

När prinsessan Margareta för nära femton år sedan som prins Gustaf Adolfs brud landsteg på svensk mark strömmade henne till mötes en varm sympati, vilken med åren förbyttes i kärlek och beundran. Stora förhoppningar fästes vid den unga furstinnan, men ingen kunde dock ana i vilken utomordentligt hög grad hon skulle komma att uppfylla dem. Sällsynt rik blev kronprinsessan Margaretas livsgärning, trots att hon rycktes bort vid unga år, och den omfattade många skilda intressen — filantropiska, konst-

närliga och sportsliga. Varmt ömmande för mänskligt lidande och utrustad med klar intelligens, säkert omdöme och stor organisationsförmåga gjorde hon dock på det sociala området sin mest betydande insats. Särskilt intresserade hon sig för de blinda vilka med hennes bortgång gjort en oersättlig förlust. På hennes initiativ startades 1917 föreningen ”Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd för de blinda”, vars hedersordförande hon var alltifrån början. I Föreningen för husmoderskolor med barnavård, som låg henne varmt om hjärtat, fungerade hon ävenledes som ordförande. Här kan av utrymmesskäl icke uppräknas alla de institutioner och föreningar där hon var verksam — här må blott sägas att överallt där hon var med, spårades hennes livgivande personlighet.

Det område, där kronprinsessan Margaretas insats skänkte henne själv den största glädjen, var kanske arbetet i trädgården på Sofiero. Ingen har väl hyst större kärlek till blommor än hon, och hon vårdade dem ömt som levande väsen. Men hennes intresse begränsade sig icke till den egna trädgården. Fredrika-Bremer-Förbundet skall alltid med tacksamhet minnas vad kronprinsessan

gjort för förbundets fruktodlings- och trädgårdsskola Apelryd, vars beskyddarinna hon var.

Det mest utmärkande draget i kronprinsessan Margaretas karaktär var måhända hennes kärlek till sanningen, och detta tog sig även uttryck i det yttre uppträdandet med dess frihet från all slags pose. En viss reserverad blyghet i sättet kom henne att stundom förefalla en smula kylig och allvarsam. Men så bröt leendet fram, det vackra älskliga leendet, bakom vilket man skymtade och anade en rik fond av glättighet, värme och godhet.

Svenska kvinnor ha av kronprinsess-

san Margareta fått mottaga i arv en kostbar klenod. Det är minnet av en kvinna, som i den högsta sociala ställning med allt vad därmed följer av tyngande och besvärliga plikter dock fick tid över till att vara icke blott en utomordentligt god maka, moder och uppfostrarinna utan även en i sällsynt hög grad nyttig och verksam samhällsmedlem och en kärleksfull hjälpare åt de i livet vanlottade.

Må den dyrbara gåvan med tacksamhet av oss bevaras och bliva en sporre till fortsatt arbete och nya initiativ i det goda, sannas och skönas tjänst!

IDA VON PLOMGREN.

Kronprinsessan Margaretas minnesfond.

Vid sorgebudet om kronprinsessan Margaretas död väcktes hos svenska kvinnor av alla samhällsklasser en önskan att få ge uttryck åt sin tacksamhet för det sällsynt hjärtevarma och på samma gång praktiskt verksamma sätt, på vilket den bortgångna furstinnan gripit in, stödjande och hjälpande, varhelst stöd och hjälp behövdes.

Tanken på en nationalinsamling föddes så gott som omedelbart, och få dagar därefter utfärdades genom pressen följande upprop:

"Kronprinsessan är död. Kring hennes bår samlas allt Sveriges folk enigt, sammansmält i djup saknad och sorg.

En försommardag för femton år sedan kom hon till oss som en ljusbäerska. Under den vårdag som sjar om livets tillväxt gick hon ifrån oss, just i den stund då solen stod som högst. Ännu de sista timmarna av sitt liv ägna-

de hon åt omsorger och tankar för andra.

Liksom den livgivande solstrålen omärkligt träffar sitt föremål, så utgingo från henne på grund av hennes hjärtas oemotståndliga tvång goda, hjälpande tankar. Sitt liv helgade hon genom att omsätta dessa tankar i handling, som nådde närstående och fjärranstående, höga och låga.

Illa skulle vi motsvara de livsideal hon skänkte oss genom att overksamt sörjande samlas kring hennes bår. Sitt ljusaste leende skulle hon däremot in i det sista ha velat ge var och en som hon genom sin död kunde mana till ökad vilja att underlätta livet för dem som ha en svår väg att gå. Att plocka bort vassa stötestenar och plantera blommor vid andras väggkant, det var den livsuppgift som kronprinsessan Margareta gjort till sin. Det är det hu-

manitära arv hon efterlämnat åt oss att förvalta. Att få skänka kronprinsessan Margaretas minne vad vi ej fingo tillfälle att ge henne själv, det skall nu bli den uppgift kring vilken vi alla svenska kvinnor skyndsamt skola samlas. I stället för de blommor med vilka vi skulle vilja smycka hennes sista vilorum skola vi fläta en krans av mer förgänglig art.

Vi skola bilda *Kronprinsessan Margaretas minnesfond*, att överlämnas till H. K. H. Kronprinsen med en anhållan att han ville besluta till vilka ändamål de skola användes, ty bättre än någon annan känner han de olika arbets-

områden som lågo hans gemål närmast om hjärtat att befrämja.

Helt visst skall förslaget om denna nationalinsamling mottagas med tacksamhet och vinna allmän tillslutning. Här gives det bästa tillfälle för var och en, man som kvinna, att vara med om att fortsätta det arbete på olika fält för vilket vår avhållna kronprinsessa offrat så mycken kraft, energi och kärlek."

De, som till äventyrs icke nåtts av någon insamlingslista, men skulle önska erhålla sådana, kunna rekvirera dem från Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Klarabergsgatan 48, Stockholm.

Vår nya giftermålsbalk.

Den länge emotsedda dag, då riksdagen skulle behandla lagberedningens förslag till giftermålsbalk, inföll den 17 april. Angående utgången var man knappast oviss. Lagutskottet hade, så när som på två reservanter, vilka yrkat avslag, så gott som oförändrat tillstyrkt förslaget, och det visade sig även att den förefintliga oppositionen, som ju i viss mån behärskat den dagliga tidningspressen, icke kunde stödja sig på någon utbredd mening bland herrar riksdagsmän.

I båda kamrarna inleddes dagen med en längre principdebatt. Man kan knappast säga att denna bjöd på något nytt eller oväntat. Att reservanterna, herrar Engberg och Reuterskiöld, båda tillfinnandes i första kammaren, skulle tala för avslag och att herr Clason skulle ställa sig på deras sida visste man. Utskottets talan fördes i nämnda kamma-

re huvudsakligen av herrar Alexandersson och Åkerman, varjämte justitieministern lämnade en redogörelse för förslaget. I andra kammaren talade även justitieministern, herr Pettersson i Sötertälje talade för utskottets förslag och herrar Thore, Clason i Kallenbergstorp och Forsell voro huvudtalarna för avslag.

Visserligen var det ingen av talarna som yrkade på målsmanskapets bibehållande, det ordet nämndes knappt under debatten, men det var dock det gamla målsmanskapets idé som behärskade motståndarne, förskansat bakom yrkanden på uppskov och betänketid och klagomål över att riksdagen aldrig begärt denna lagstiftning. Däri hade talaren rätt. När riksdagen sist skrev i ämnet och begärde revision, var denna skrivelse på grund av kompromiss mellan kamrarnas skiljaktiga meningar så dimmig,

att någon lagstiftning ej kunde byggas på ett sådant uttalande. Då, 1903, skulle målsmanskapet i princip behållas, men utvecklingen har gått fort i våra dagar, och kvinnan intager numera en sådan ställning i samhället att hennes krav på likställighet inom äktenskapet har trängt igenom även i det allmänna folkmedvetandet. Därom vittna voterings-siffrorna i principbeslutet, i första kammaren 83 mot 41, i den andra 126 mot 26.

Under kvällsplenum vidtog detaljbehandling. Här förelågo motions- eller reservationsvis ett stort antal yrkanden. Det största intresset uppväckte frågorna huruvida make skulle hava rätt att påyrka avräkning för så vitt den ena tillskjutit avsevärt utöver vad som ålegat honom, beträffande rätt för make att kunna förplikta den andre för utgifter för sina särskilda behov, i fråga om före äktenskapets ingående ägd eller ärvd fast egendoms karaktär av giftorättsgods, angående bestämmanderätten över barnens personliga angelägenheter samt angående hustrus skyldighet att bära antingen mannens namn eller eget och mannens namn i förening.

Endast i två avseenden frångicks utskottets förslag. I fråga om makes rätt att förplikta den andre för gäld för sina särskilda behov hade den kungl. propositionen tillerkänt hustrun sådan rätt. Utskottet hade utsträckt rätten även till mannen, under det att reservationsvis yrkats att ingendera maken skulle hava sådan rätt. Riksdagen beslöt i enlighet med reservationen. Det är att beklaga att icke det ursprungliga förslaget, som framlagts i propositionen, vann

kamrarnas bifall. I alla de fall där hustrun ej har arbetsförtjänst eller annan inkomst skulle givetvis en sådan bestämmelse varit av stort värde för att trygga hennes ekonomiska självständighet. Då lagen anvisar medel mot missbruk av denna rätt, torde bestämmelsen ej hava medfört någon ekonomisk fara för mannen. Så som det nu blir, kommer lagens grundregel, att make är skyldig bidraga jämväl till den andre makens särskilda behov, om dennes tillgångar icke räcka härför, lätt att bli mindre effektiv, och det är att befara att vid lagens tillämpning många svårigheter kunna komma att uppstå vid tvister huruvida en skuld avsett att täcka behov för den gemensamma hushållningen eller makes särskilda behov. Enbart lyckligt torde det dock vara att icke utskottets förslag följdes. Så som förhållandena i äktenskapet vanligen gestalta sig, då mannen ju i de allra flesta fall är förvärvande, även om han icke är det ensam, skulle en rätt för mannen att i detta avseende förplikta hustrun lett till än större svårigheter för de hustrur som med en oduglig man ensamma hava att dra försorg om hem och barn.

Den andra punkten där riksdagen beslöt bifalla ett reservationsvis gjort yrkande var i fråga om bestämmanderätten över barnens personliga angelägenheter. Liksom i utskottets förslag tillkommer den makarna i förening, men den bestämmelse enligt vilken rätten på ansökan av make skulle äga rätt giva bestämmanderätten åt den ene eller andre har uteslutits. Från kvinnohåll har tidigare framhållits, att vi i denna bestämmelse sett ett korrektiv mot ene ma-

kens allt för starka urgerande av sin åsikt, en åsikt som han kanske till barnets skada har möjlighet att genomdriva på grund av att han disponerar nödiga penningemedel, och att vi främst i barnets intresse ansett denna bestämmelse värdefull. Vi tro det är att beklaga att paragrafen ej oförändrad antagits.

Att utskottets förslag följdes beträffande gift kvinnas namn kommer helt säkert att i många kvinnokretsar mötas med besvikelse. Att borttaga en urgammal rätt, som icke har gjort någon skada, men vars bibehållande påvisbart är till reell fördel för de flesta yrkesutövande kvinnor, synes oss förhastat. Det föreföll som om riksdagen ej fullt insåg vad saken gällde, och man har det intrycket att om saken, bättre förberedd, ånyo skulle framläggas, frågan möjligen skulle få en annan utgång.

Den långa striden för gift kvinnas myndighet har förts till slut. Från början väckt av vidsynta män — Lars Jo-

han Hierta motionerade redan 1852 om viss inskränkning i målsmanskapet — har målsmanskapet upphävt innan kvinnorna själva med röstsedel eller i riksdagen direkt själva fört sin talan. Det är glädjande att beslutet fattats i stort sett i sådan endräkt. Att kvinnoopinionen påverkat den allmänna meningen är dock otvivelaktigt. Kvinnorna hava även haft förmånen att under det förberedande arbetet få sina intressen på allra bästa sätt tillvaratagna av sin representant i lagberedningen. Ett kvinnornas tack till de vidsynta förkämparna är det vår glädje att få uttala, och vi anknyta därtill den trosvissa förhoppningen, att denna nya lag skall lyckligt bestå provet i den praktiska tillämpningen, visa sig vara ett sant uttryck för den upplysta folkmeningen hos ett gammalt kulturfolk, där kvinnans gärning i hemmet alltid aktats högt, och bidra till att skapa allt flera goda och lyckliga hem.

MATHILDA STAËL VON HOLSTEIN.

En Gävlekrets av Fredrika-Bremer-Förbundet.

En krets av F.-B.-F. har på möte den 30 april bildats i Gävle på initiativ av förbundets därvarande ombud fru Anna Björk. En interimstyrelse, bestående av nio personer, tillsattes med borgmästarinnan Anna Berggren som sammankallande ledamot. Den nybildade kretsen har som närmaste mål för sin verksamhet satt att arbeta för ett kvinnligt studiestipendium för Gävleborgs län.

Förbundskretsarnas årsmöten.

Vid inom Fredrika-Bremer-Förbundets kretsar hållna årsmöten ha styrelsevalen utfallit sålunda:

I *Arvikakretsen* nyvaldes fru E. Wallin, ordf., fru Rogstadius, v. ordf., och fru H. Jönsson, sekr., samt omvaldes fru L. Sjöstedt, kassaförvaltare, och fru S. Wallgren. Till suppleanter nyvaldes fruarna E. Grapengiesser, R. Guttormsen och T. Olsson.

I *Göteborgskretsen* omvaldes fru M. von Sydow, ordf., fröken Th. Kullgren, v. ordf., fröken K. Fjetterström, sekreterare och kassaförvaltare, fru L. Kjellberg och fröken A. Lönnerblad med fruarna A. Levisson och K. Wijkander som suppleanter. Revisorer fröken F. Hjertberg och fru M. Wallenius.

I *Hälsingborgskretsen* omvaldes likaledes de avgående styrelseledamöterna fröken S. Rosenkvist, ordf., fröken L. Deshayes, v. ordf., fröken M. Platen, sekreterare och kassaförvaltare, fru N. Holmstrand, lektor E. Schiött samt fröknarna A. Svensson och S. Wennberg. Revisorer fröknarna S. Witt och L. Bremberg.

I *Linköpingskretsen* nyvaldes grevinnan Louise Stenbock, ordf., samt omvaldes fröken S. Tersmeden, sekr. och kassaförvaltare, fruarna A. Ekman, H. de Frese, L. Palmqvist, M. Tollin och fröken M. Wigander. Revisorer fröknarna A. Wiklund och H. Nordgren.

I *kretsen Lund med omnejd* docent H. Borelius, ordf., fröken H. Möller, v. ordf., och mötesvärdinna, fru C. Eklundh, sekr., fröken

E. Persson, kassaförvaltare, fru E. Sjövall, mötesvärdinna, fruarna A. Herrlin, M. Backman, M. Holmström-Ingers och S. Nilsson-Ehle samt fröken M. Ljunggren. Revisorer fröknarna L. Möller och I. Westdahl.

I *Malmöskretsen* fru E. Quensel, ordf., fröken M. L. Lundström, vice ordf., fröken Anna Eurenus, sekr., fru O. Selmer, kassaförvaltare och mötesvärdinna, fru L. Zickerman, bitr. mötesvärdinna, fruarna L. Gren-Nilsson och A. Hultgren, fröknarna A. Nilsson, E. Nilsson och N. Uddenberg, kamrer A. Hultman och rektor P. Isberg. Revisorer fröknarna H. Arwidius och M. Munck af Rosen-schiöld.

I *Strängnäs-kretsen* fru H. Kantzow, ordf., fröken E. Sack, v. ordf., fru U. Queckfeldt, fröken E. Rydberg, kassaförvaltare, samt fru L. Philipson.

Revisorer blevo fru D. Bergman och fröken E. Haglund.

Rösträttsföreningarnas årsberättelser.

Redogörelser för Landsföreningens för kvinnans politiska rösträtt och de skilda lokalföreningarnas verksamhet 1919 föreligga nu färdiga. Året är *det märkliga året*; mitt i berättelsen om vad rösträttsorganisationen själv under året utrett, kommer segerbulletinen av den 24 maj in.

Att det uppnådda målet inverkat på själva rörelsen, synes naturligt nog redan i 1919 års arbetsrapport. *Rösträtt för kvinnor* har lagts ned såsom ett nu lyckligen överflödigt agitationsverktyg, och verksamheten har huvudsakligen varit koncentrerad i socialpolitiskt upplysningsarbete, främst genom de Bergman-Österbergska samhällskurserna. Landsföreningen kan annotera 275 föreläsningar på 72 platser för ett sammanlagt antal av 23,590 åhörare. Genom L. K. P. R:s artikelserie, som fortfarande utkommit, ha vidare upplysande artiklar i olika ämnen spritts över landet.

En tusenårig kvinnograv.

Då och då öppnar jorden sitt sköte och återger en skatt eller ett gravgods, som den för århundraden sedan tog i sitt förvar. Och i blyxtlik belysning få vi en erinran om en gången tid och få kasta en hastig blick in i en för länge sedan faren kulturepok.

De senaste åren ha varit ovanligt rika på ståtliga jordfynd, särskilt ha flera präktiga silverskatter från vikingatiden inkommit till statens historiska museum. Innevarande vår har emellertid givit ett fynd av ovanligt intresse, och som detta fynd giver en mer än vanligt belysande bild från en svensk kvinnas liv och jordafärd för cirka tusen år sedan, kan det kanske ha sitt berättigande att nämna litet därom i Herthas spalter.

Fyndet härrör från en jämförelsevis liten gravhög på Aska frälsegårds ägor i Hagebyhöga socken mellan Vadstena och Motala. Trakten är rik och bördig och märklig på grund av de gamla folkungagodsens ute på Vadstenaslätten.

Om rikedom talar också graven från Hagebyhöga. Dyrbara, ja, också sällsynta smycken har den döda fått med sig, full utstyrsel av kläder och husgeråd, hästar och kanske vagn. Hennes jordafärd har sannolikt försiggått med all ståt, och de efterlevande ha på allt sätt sört för, att den döda intet skulle sakna i den värld, dit hon gick, och där de ej längre kunde tjäna henne. De visste icke, vad hon där hade bruk för, bäst därför att säkerställa henne för allt, som kunde hända. Eller kanske trodde de sig veta, att hennes nya liv skulle komma att likna det hon lämnade, och att

hon därför behövde sina förnödenheter med sig.

Sedan de samlat kring den döda allt det de ville giva henne med, ha de antänt hennes viloläger, som de först lagt på ett skepp, därför tala de järnningar, man funnit, eller på ett bål. Att bränna de döda hörde till tidens bruk och var sannolikt ett försök att hjälpa själen att lättare frigöra sig från kroppen och inträda i gudarnas boning. Men liksom människans själ frigjordes, måste också de döda tingen, gravgodset, brännas, på det att dess själar också skulle frigöras och följa människan och vara henne till nytta.

Kvinnan från Hagebyhöga var praktfullt smyckad, det se vi, trots att blott de oförgängligaste sakerna undgått eldens förstörelsemakt. På båda sidor om bröstet eller kanske uppe på axlarna hade hon ett väldigt ovalt spänne av brons, så stort, att det mer imponerar genom storlek än skönhet. Mitt på bröstet hade varit fäst ett klöverbladformigt spänne av silver med djuornament. En kedja av glas- och bärnstenspärlor har smyckat hennes hals, och i denna kedja har också hängts dyrbarare smycken av silver. Ett av dessa är runt och filigranterat, ett är ringformat med ett gripdjur infällt i ringen, ett är fyrkantigt samt också prytt med gripdjur, men märkligast äro fem korgformiga silverberlocker med en svag förgyllning. Dessa berlocker äro så svårförklarliga därför, att de i mycket likna en i århundradet efter Kristi födelse känd typ, som icke senare uppträtt i Norden, förrän

vi nu finna dessa smycken i en grav, vars övriga innehåll förlägger den till 900-talets mitt. Är det en smycketyp, som fortlevat utom Nordens gränser genom århundraden och sedan på nytt inkommit, kan den vara en imitation efter ett föremål, som redan den gången hittats i jorden? Det är spörsmål för vetenskapen att lösa. I sin grav har den döda säkert haft med sig sina klädskistor, vi äga hankar och lås i behåll. Kanske var det fulla, tunga kistor med nya och ärvda bonader och kläder, vi känna dem väl, dessa kistor från senare och senaste tid, där de stått i kammare och på loft i de förmögna allmogehemmen.

Köksutstyrelse behövde den döda, har man trott, och hon har fått med sig allt: järngryta med kedja för hängning över elden, stekspett och halster. En fin bronskittel var illa skadad men med vackra fåglar som öron för hankens fäste, ett träkärl med järnbeslag och en bronsflaska ha också hört till denna utrustning. Det var inga tarvliga och billiga föremål man lade ned i graven. Bronskitteln är av västeuropeiskt importgods, och den sist omtalade bronsflaskan är synnerligen märklig, ja, enastående. Sannolikt är den kommen till Sverige från Orienten, flaskkroppens

övre kant är prydd med geometriska ornament, och har måhända en arabisk inskrift.

Men en kvinna med en dylik utstyrelse, hon kommer icke gående. Betsel och selbågsbeslag vittna om, att hästar följt henne på den färd, varifrån hon ej återkommit; kanske har hon också haft en vagn att åka i.

Vem den kvinnan var, vars ägodelar vi nu beundra och med undran betrakta, det veta vi icke. Att hon var mäktig och rik, förstå vi, och vi tänka oss henne gärna som hustru till en av dessa storbönder, från vilka medeltidens mäktiga släkter härstammade. En undanskymd och ringa ställning kan ej den kvinna hava intagit, som på sin sista färd blivit ärad och smyckad på ett sådant sätt. Fri var säkert hennes ställning, och myndig och kraftig var hon nog i sin livstid.

Spörja och drömma kunna vi, och skapa livsbilder i en luftig fantasi. I vad mån de närma sig den verklighet som farit, veta vi icke, men de föremål, som genom en tillfällighet bringas i vår hand, äro oss dock ojäviga vittnen om, att i vårt land i århundraden härskat en i mer än ett avseende hög och livskraftig kultur.

HANNA RYDH.

Kvinnorörelsens utvecklingsstadier.

Från tyskösterrikisk horisont.

Det har blivit tyst inom kvinnorörelsen, märkvärdigt tyst. Man hör varken av den larmande agitationen eller den lugna upplysningsverksamheten. Är allt redan uppnått eller är endast just nu

intet att hoppas? Båda delarna eller, om man så vill, varken det ena eller det andra, beroende på att kvinnorörelsen liksom varje stor kulturströmning genomgår en mängd utvecklingsstadier och

under loppet av denna utveckling drar till sig helt olikartade element med i saken vitt avvikande åsikter och att den nu kommit till en död punkt, från vilken den först genom ett klagörande av dess sanna betydelse kan lyftas.

På den tid då kvinnorörelsen först skakade upp sinnena från grunden var den helt baserad på idealism. Den var ett rotskott från revolutionstiden 1848, med fäste i den nya tron på de mänskliga rättigheterna, och tog först då form när enstaka kvinnor, förströdda här och där och oavhängiga av varandra, började förkunna läran om kvinnolikställigheten. De kände sig förödmjukade av begränsningen till hushållsarbetet, av kvinnans utestängande från studier och yrken, men icke så mycket på grund av de praktiska följderna, som denna hennes ställning i samhället förde med sig, utan på grund av den ofrihet, som detta innebar. Kvinnorörelsen var på detta skede en kamp mot den starkares överherrskap, en försvarsrörelse av det undertryckta könet och strävan för att göra en bestämd uppfattning gällande, för vilken inte längre den råa styrkan utan rätt och rättfärdighet vore utslagsgivande. I denna kamp kom det an på vem som starkast gripits av det eftersträfvade målet, som lidelsefullast kämpade för det och kunde tillföra rörelsen nya anhängare.

Med tiden tröttnade man emellertid på att åter och åter komma med abstrakta fordringar, man fann det nödvändigt att förena dessa med praktiska önskemål, och då hörde h ä n f ö r e l s e n s s t a d i u m upp och g r u n d l i g h e t e n s började. Man studerade lagstiftningen i världens olika länder, man sammanförde de punkter, vilka på skilda håll likartat inkräktade på kvinnornas rättigheter, man bemödade sig att intränga i alla politikens och affärslivets hemligheter och att noga bestämma och formulera de rättigheter man begärde. Givetvis var det a n d r a kvinnor, som togo på sig detta

arbete, och även anhängarna, som fylkade sig omkring dem, voro andra, mera praktiska och nyktra än föregångarna. Betydelsefullast var dock att genom dessa förändringar även rörelsens mål så småningom försköto sig, att vissa rättigheter, vilka tidigare endast utgjort medlet att nå målet, nu blevo det väsentliga. — Slutligen använde man även a n d r a metoder för att nå dessa mål, så att kvinnorörelsens totalbild blev en helt annan.

Så kom kriget och tog allas tankar till den grad i anspråk att varje annat intresse trängdes i bakgrunden. Det var alldeles naturligt att alla de kvinnor, som i kvinnorörelsen sågo en frihetskamp, hopplöst förstummades, medan de praktiska fordringarna, mera än någonsin skjutna i förgrunden, även genom mångfalden av socialt hjälparbete som kvinnorna utförde under kriget kraftigt befordrades. På denna tidpunkt arbetades huvudsakligen på att hemföra praktiska resultat, men aldrig ha principerna mera skamligt förrättats. Kvinnorna gingo i sin strävan efter framgång i alla länder så långt, att de understödde och hjälpte de krigförande regeringarna, medan de borde varit förpliktade att under alla förhållanden motarbeta kriget. När kriget var slut, kom också den förväntade lönen i form av rösträtt och tillträde till yrken och utbildning, som förut varit stängda för kvinnorna. Men framgången berodde vida mindre på att argumenten för kvinnorörelsen blivit klarlagda än att under tiden revolutionen brutit ut och att den med en gång svepte bort alla fördomarnas murar och med frihetens nya stora rättigheter även bringade de små, så ofta krävda rättigheterna för kvinnorna.

Nu menade visserligen många, som höllo fast vid de yttre fordringarna, att allt nåtts, och de invaggade sig i den härliga, lugnande tanken att ha upplevt en rörelsens slutmål. De återigen, som gingo ut ifrån mera än yttre rättigheter, kunna icke vara tillfreds: för dem har

kvinnorörelsen endast inträtt i ett nytt stadium. De ha iakttagit huru kvinnorna genast efter männens återkomst från kriget hänsynslöst skickades bort från de nyerövrade positionerna och huru deras löner, även för samma arbete, stannade under männens. Och slutligen har det icke undgått dem att på kvinnolivets betydelsefullaste område, förhållandet mellan man och kvinna, alls intet förändrats, ja att tvärtom här genom den allmänna upplösningen av sederna till och med en märkbar försämring ägt rum. Icke vissa rättigheter, icke vissa yrken göra kvinnornas liv bättre och rikare, detta sker endast då hand i hand med de yttre betingelserna en annan värdesättning av kvinnorna tränger igenom och då de kommit till att betraktas av männen, med vilka de i sällskapslivet och i arbetet komma i beröring, som jämbördiga, fria kamrater. När en gång undertryckandet och ringaktandet av den ena gruppen kvinnor och överskattandet och fjäsandet för den andra grup-

pen upphört, då först randas kvinnornas frihet.

Inom många revolutionära kretsar, där män och kvinnor arbeta för gemensamma idéer, ges det redan nu ett sådant kamratligt förhållande. Men där har det i själva verket aldrig kämpats om detta, och det kan vara en fingervisning om att det väsentliga för kvinnofrigörelsen alls icke kan vinnas genom kamp utan måste upplevas. Kvinnorna måste börja med att själva känna sig fria och att som något alldeles självklart förutsätta erkännandet av denna frihet. Då först vinkar utsikten till en framgång, som är avgörande, ty friheten måste komma inifrån, för kvinnorna som för alla förtryckta. Kvinnorörelsen i dess olika faser är blott en enda vågrörelse av den stora kamp för frihet, som genomgår hela mänskligheten, och för den gälla samma utvecklingsbetingelser som för den förra.

Wien i mars 1920.

OLGA MISÄR.

Kvinnorna och de högre stats-tjänsterna.

Med anledning av den kungl. propositionen angående grundlagsändring beträffande kvinnors tillträde till stats-tjänster har borgmästare Lindhagen väckt motion i samma ämne.

Motionären går i sitt förslag ett stycke längre än den kungl. propositionen och det föregående av Hertha refererade sakkunnigebetänkandet. I motiveringen kritiserar de skäl, som anföras för att vissa slag av tjänster, såsom de diplomatiska, skulle tills vidare stängas för kvinnor; dessutom anser motionären tillräcklig grund ej föreligga för att särskilt pröva frågorna rörande kvinn-

liga tjänstemäns löner och gift kvinnas behörighet till statstjänst.

Förslaget utmynnår i en hemställan att så omredigera regeringsformen att män och kvinnor få alldeles samma behörighet och ställning i förhållande till de högre statstjänsterna.

Konungens utnämningsrätt föreslås i 28 § regeringsformen uttryckt på följande sätt: "Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra svenska män och kvinnor, gifta såväl som ogifta, till alla de ämbeten och tjänster, högre och lägre, vilka äro av den egenskap, att Konungen fullmakter därå utfärdar etc.". Längre fram i samma paragraf formulerar motionären befodringsgrunder och avlöningsprinciper sålunda: "Konungen

fäste vid alla befordringar avseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet men icke på deras börd, kön eller annat civilstånd. Ej må någon tilläggas ringare tjänsteförmåner för

lika arbete allenast på grund av olikhet i kön."

För de av Herthas läsare, som önska taga närmare del av förslaget meddelas, att det bland årets motioner i första kammaren bär numret 303.

Tyska konstnärinnor.

Man ist so gross als das Höchste, was man erkennt, so reich als das Unermesslichste, was man begehrt.

Bettina von Arnim.

I.

Grafik och måleri.

Hur förlamande våra dagars politiska händelser än verka på alla kultursfärer i Tyskland, så ha de åtminstone haft det goda med sig, att en kvinna numera icke på grund av sitt kön blir förödmjukad eller hindrad i allvarligt framåtsträvande arbete. Särskilt den bildande konsten är ett område, som genom världskrig och revolution blivit fritt och öppet och rikt på framtidsutsikter för tyskorna. Efter många decenniers seg kamp kunna nu äntligen de tyska konstnärinnorna påräkna rättvis värdesättning för talang och arbete.

Det finns för närvarande i Tyskland en hel mängd begåvade kvinnor, vilka skaffat sig namn och rykte som grafiker, målarinnor eller skulptriser. De flesta av dem ha visserligen skapat sina bästa verk före kriget, men först nu bäras de av tidens vågor fram till fullt erkännande. Hos många ha dessutom just de sista ödesdigra åren framtingat den fördjupning och självständighet, varför-

utan ingen konstnärlig personlighet kan ernå full utveckling.

Till de tyskor, vilkas konst fullkomligt mönade redan under den gamla regimens glansdagar, hör framför allt den snillrika Käthe Kollwitz. Man har kallat henne sin samtids gåta. Kanske ligger lösningen i den övermänskliga siaregåva, varmed hennes konst sedan mer än tjugu år tillbaka skildrar de djupast rotade orsakerna till samhällets senare olyckor. Efter omvälvningen år 1918 inkallades hon som första kvinnliga medlem i Berlins Akademie der freien Künste och fick titeln professor, den största ära, som någonsin kommit en tysk konstnärinna till del. I yttre hänseende var en sådan utmärkelse ytterst fördelaktig, och Käthe Kollwitz' verk höra nu till de mest eftersökta i konsthandeln.

Käthe Kollwitz är fentiotre år gammal och till börden nordtyska. Intim bekantskap med nöd och elände gjorde henne tidigt till socialdemokrat av klippfast övertygelse. Både som människa och konstnärinna har hon sedan alltid förblivit trogen sin ungdoms principer.

Stora och avgjorda anlag utstakade redan i barndomen även hennes yttre livsväg. Redan vid sjutton års ålder kom

hon till Berlin och fick den berömde Stauffer-Bern till lärare. Under hans ledning och sedan i München hos Herterich utvecklade sig hastigt hennes talang, vilken dock i sin starka originalitet aldrig tagit emot direkt inflytande, aldrig ställt sig i beroende av någon eller något. Efter sitt giftermål har hon varit bosatt i Berlin, där hennes man är praktiserande läkare. Ett par kortare uppehåll i Paris och, när Villa Romana-priset tilldelats henne, även flera månaders vistelse i Italien verkade rikt befruktande på hennes konst.

Fru Kollwitz' målningar visa bland andra förtjänster även stor förmåga i koloriten. De tillhöra emellertid alla hennes tidigare, sökande period. Sedan många år tillbaka begagnar hon sig utslutande av de grafiska konstarterna. Detta faktum beror icke på någon slags godtycklighet, utan är djupt grundat i hennes väsen och står i nära sammanhang med hennes sociala övertygelse. Ty Käthe Kollwitz' konst är strängt tendentiös: hon vill visa fattigdomen i hela den fruktansvärda nakenhet, kroppsarbetets övermäktiga bördor och hela kedjan av proletariatets många lidanden. För att få fram osminkad, sann verklighet måste hon säga allt utan färg och valde därför med säker instinkt huvudsakligen etsning och litografi till uttrycksmedel.

Två storslagna serier: *Weberaufstand*, 3 etsningar och 3 litografier, och *Bauernkrieg*, 7 etsningar, hör till fru Kollwitz' mest betydande verk. Bland de många separatbladen nämner hon själv som de förnämsta: *Aufrühr*, *Zertretene*, *Carmagnole*, *Ar-*

beitslosigkeit, *Frau und Tod*, *Frau mit totem Kind* och *Tod und Frau um Kind ringend*, allesammans i tekniskt och psykologiskt hänseende fulländade etsningar. Hennes senaste arbete är den stora samlingen litografier med motiv från världskriget 1914—20. Man kunde anföra otaliga, för hennes konst typiska mästerverk, t. ex. de märkvärdiga bladen *Inspiration* och *Anders Kirchhofsmauer*, vilka båda på oerhört gripande sätt lägga i dagen konstnärinnans varma hjärta och medkänsla med kvinnans särskilt proletärkvinnans, lidanden.

Allt hos Käthe Kollwitz är anlagt på kamp. Kraft och djup, hänsynslös stränghet och mänsklig värme utgöra de bärande karaktärsdragen. Hennes bilder inskränka blomståndigheterna till ett minimum och koncentrera sig på ett moment. Ovillkorlig psykologisk enhet härskar, och situationen är ständigt sammanpressad till ett enda uttryck, så att säga ett enda skri eller en enda stillhet. Den Kollwitzska konsten blir ovillkorligen en oförgätlig upplevelse för den, som med vakna sinnen fördjupar sig i den.

En annan framstående etsare i Berlin är *Aenny Löwenstein*, som direkt utgått ur den tyska kvinnokonstens skola. Hennes lärarinnor ha varit Käthe Kollwitz och den utmärkta konstpedagogen Margareta Hoenerbach. Genom långvariga, energiska självstudier i Frankrike och England utvecklades och fullkomnades sedan fröken Löwensteins talang. Man förvånas över mångfalden av de ämnen hon behärskar, ty hon tecknar belgiska, franska och engelska landskap med samma säkra individualitet i

uppfattning och teknik som genrebilder från Berlins fattighus, framställer mästerligt hästar, kor o. s. v. och har likväl måhända porträttet — etsning och måleri — till speciellt område. För att anföra ett par exempel, så äro den bre-tagniska nunnan, en lätt tonad etsning, och det berömda självporträttet konst-
verk av hög rang.

Det vore en småsak att räkna upp en lång rad tyskor, vilkas grafiska blad äro utmärkta. När man endast har ett myc-
ket begränsat utrymme till sitt förfogan-
de, gäller det emellertid att fästa blicken
endast på de allra yppersta, och till dem
hör utan tvivel *Cornelia Paczka-
Wagner*. Liksom Käthe Kollwitz
hade hon en tid Stauffer-Bern till lä-
rare men är i det stora hela auto-
didakt. Rika naturliga anlag och
starkt utpräglad individualitet ha
hållit även henne fri från egentligt
inflytande utifrån. Men hennes konst
representerar i motsats mot den Kollwitz-
ska en givet idealistisk riktning. Fru
Paczka-Wagners längtan till högre re-
gioner är som en outsläckt törst. Åter
och åter ställer hennes fantasi inför åskå-
darens ögon en fri, från allt slagg renad
mänsklighet. Men de mångfaldiga, mån-
gen gång underbart sköna och originella
gestalter eller visioner hon skapar bli
fullt levande genom den starka sannings-
kärlek och realistiska kraft, varmed hen-
nes konstnärliga personlighet är rustad.
Hon väljer ofta sina motiv ur verklig-
heten och är synnerligen framstående
porträttör. *Cornelia Paczka-Wagners*
första större arbete var en etsning, en
Mariamaterconsolatrice,
vilken väckte mycket uppseende och in-

köptes av de flesta kopparstickkabinett i
Tyskland och Österrike. Under mer än
trettio år har fru Paczka-Wagner sedan
skapat betydande grafiska verk av olika
slag. Även som målarinna är hon utom-
ordentligt begåvad. I synnerhet äro hen-
nes fantasimålningar av stort värde, t.
ex. *Vita Beata*, *Arme Seelen*
och *Sakontala*. De två sist-
nämnda finnas i privatsamlingar i Bu-
dapest, och den ungerska staten för-
värvade före kriget flera av hennes land-
skap. Numera sysselsätter sig konstnär-
innan nästan uteslutande med skulptur,
och vi få därför längre fram utförligare
tala om hennes konst.

Även *Dora Hitz*, Tysklands
största nu levande porträttmålarinna,
är idealist. Hon hör till de få tyska
konstnärinnor, vilka redan för länge se-
dan tillkämpat sig anseende och beund-
ran till och med bland manliga yrkes-
kamrater. Ja, en så skarp kritiker som
Meier-Graefe räknar henne i sin *Ent-
wicklungsgeschichte der modernen Kunst*
till de sällsynta kvinnor, vilka icke
”smutsat ned sig med paletten”.

Fröken *Hitz* studerade i München och
tillbragte sedan sex år hos drottning
Carmen Sylva på slottet *Sinaia*, där hon
bl. a. prydde musikalens väggar med
sköna fantasimålningar. Önskan att vi-
dare utbilda sin talang drev henne emel-
lertid bort från hovet till Paris, där ingen
mindre än *Eugène Carrière* blev hennes
högt värderade lärare. Mellan den fran-
ske mästaren och *Dora Hitz* består utan
tvivel ett visst andligt släktskap, men
hon har i alla fall visat sig äga tillräck-
lig begåvning och ärlighet för att även
gentemot hans inflytande bevara sin

konstnärliga individualitet. När hon efter studieåren i Frankrike återkom till Tyskland och bosatte sig i Berlin, väckte hennes egendomliga, visionära, stundom rent av översinnliga målningar stort uppseende och skördade allmänt bifall. Flera av hennes tavlor ha inköpts av staten, och hennes rykte växer år från år.

Dora Hitz' porträtt äro reflekterade, helt och hållet tagna inifrån. Hennes konst rör sig koncentriskt i en allträngre krets för att slutligen i ett enda moment sammanfatta sitt föremåls innersta väsen. I stället för att på porträttmåleriets vanliga väg av modellen göra en psykologisk analys förstår Dora Hitz att medelst en konstnärlig syntes framställa personlighetens dolda själsliv. Hon målar huvudsakligen kvinnor och barn eller unga flickor och allra helst "moderna madonnor". En egendomlig tjuskraft utgår från dessa konstverk, av vilka vart och ett är en skönhetens och kärlekens, särskilt moderskärlekens, apoteos. Över deras harmoniska linjer, deras luftiga, graciösa färger ligger en doft av renhet och livsglädje, och en ström av värme, ljus och frid fyller skådarens hjärta med andaktsfull stämning. Dora Hitz' pensel är en trollstav, vars beröring befriar människan från jordelivets tyngd och öppnar portarna till hennes drömland.

En annan i Berlin bosatt porträttmålarinna är Julie Wolfthorn. Högst få tyska konstnärer förstå som hon att interpretiera den moderna kulturmänniskan. Hon äger dessutom stor talang, när det gäller att finna nya färgsammansättningar, omväxling i rumsgestaltningen och originella kontraster. En vardagsmänniska förmår emellertid knappast sätta

hennes fantasi i rörelse. Men när någon egenartad personlighet fångat hennes intresse, skapar hon i fråga om teckning, kolorit och psykologisk säkerhet ypperliga bilder. Hennes porträtt av skalden Richard Dehmel, av bildhuggaren Wolf, författarinnan Gabriele Reuter, skådespelerskan Käthe Parsenow m. fl. äro fullödiga konstverk. Fru Wolfthorn kan med rätta göra anspråk på en framskjuten plats bland Tysklands konstnärinnor.

Fina, aristokratiska, litet stiliserade porträtt och interiörer målar Adele von Finck. Bäst lyckas henne barngrupper och unga flickor. Man gripes och tjasas på egendomligt sätt av den drömmande, litet vemodiga stillheten över hennes gestalter. Intet buller, ingen kamp eller ävlan får störande gripa in i de ögonblick av eftertanke eller självprövning hennes konst fasthållit. Till och med uppväxtåren ha ju sådana moment, då det rent själsliga vaknar till medvetande, och dem fångar Adele von Fincks väl skolade talang. Dämmerstunde, Fleissige Hände, Andante, Harmonie o. a. äro konstverk med en säreget delikat stämning av innerlig känsla, till vilken allra högst ett par djupa ackord eller en sakta melodi, men säkerligen inga ord finna nyckeln.

Andra bekanta namn äro Linda Kögel, Eva Stort, Sabine Reicke, Maria Slavona-Ackermann, Eva Bernecker, Lina von Schaurath, Viktoria Zimmermann, Anna von Amira och Emilie von Hallavanya. Det skulle vara ett stort nöje att vid ett annat tillfälle få

tala närmare om dessa dugliga, talangfulla målariinnor, av vilka var och en på sitt sätt strävar mot det högsta. I dag tillåter utrymmet tyvärr endast att fästa uppmärksamheten på ännu tre betydande konstnärinnor.

Först *Hedvig Weiss*, en mycket intelligent kvinna, dotter till den även i Sverige kände teologen Bernhard Weiss. Hennes grafiska blad och teckningar till bibliska historien ha framför allt gjort henne bekant. Men hon har även målat mycket, t. ex. präktiga fresker, åtskilliga porträtt och fina, fantasirika stilleben, vilka allesammans sprungit fram ur omedelbar åskådning och äkta känsla inför naturens skönhet. Själv sätter konstnärinnan sina akvareller högst, och de representera väl också den gren av hennes produktion, varuti alla hennes goda egenskaper bäst göra sig gällande.

En säregen ställning bland sina kvinnliga yrkeskamrater intager *Ida C. Stroeve*, bosatt i Bremen. Hennes talang ligger alls icke åt det reproduktiva hållet. Hon öser endast ur sin egen fantasi bräddfyllda ymnighetshorn och skapar outröttligt med styrka och originalitet storslagna väggmålningar, fresker, allegoriska bilder, teckningar till förgångna tiders eller våra dagars politiska händelser, illustrationer o. s. v. Fröken Stroeve har idkat grundliga studier och står nu vid fyrtioåttå års ålder på höjden av produktiv kraft. Hon är för övrigt även litterärt begåvad, har utgivit en uppmärksamrad diktsamling och nu senast skildrat sin egen barndom i den fängslande boken *Die goldene Pforte*. Ett varmt hjärta, som slår

högt av medlidande för fosterlandets och hela mänsklighetens olyckor, levande intresse för sociala frågor och frisk skapareglädje utgöra hennes konstnärliga personlighets aldrig sinande källor.

Till det tyska måleriets allra främsta representanter måste slutligen räknas *Ida Gerhardi*. En känd konstkritiker, Max Osborn, yttrade för några år sedan: "Många bland de tyska konstnärinnorna ha talang, men Ida Gerhardi äger geni". Hennes hand utför precis vad hon vill, och ett sällsynt fint sinne för koloritens alla hemligheter sätter den i rörelse. Fröken Gerhardi vistades under tjugutvå års tid i Paris, där hennes dukar tillvunno sig stort erkännande. Ett porträtt hon målat av en siamesisk prins blev prisbelönt, och flera museer ha förvärvat hennes arbeten. Med osvikligt säker smak och självständig uppfattning tar hon typer från världsstadens gator, kaféer och ballokaler på kornet, och hennes karaktärsteckning, t. ex. i porträttet av målaren Christian Röhlfs eller av hennes egen mor, är enkelt sann och skön.

Ida Gerhardi lämnade Paris före krigets utbrott och återvände till sin hemort i Westfalen. En svår sjukdom avbröt för flera år hennes lovande konstnärskarriär. Först helt nyligen har hon kunnat återupptaga sitt arbete. Övertygelsen att ännu icke ha "sagt sitt sista ord i fråga om konsten" ger henne mod och styrka.

Det har hon för övrigt gemensamt med alla sina yrkessystrar: hoppet att erövra framtiden driver dem framåt.

BEATRICE ZADE.

Notiser från bokvärlden.

Lovisa Ulrika och Carl Gustav Tessin. Dokument utgivna av Sigríd Leijonhufvud. — Norstedt förlag 1920.

I sin 1917—1918 utgivna bok "Omkring Carl Gustaf Tessin" har Sigríd Leijonhufvud dokumenterat sig som en både gedigen och fångslande historieförfattare, fullt i stånd att se den tid hon skildrar inifrån, och därför också med förmåga att få andra att se den.

Nu har hon i en dokumentsamling, utgiven i samma prydliga utstyrsel som denna bok, givit ett ytterligare prov på sin vetenskapliga vederhäftighet — om man behövde något sådant från henne. Det är något av det viktigaste belägget till boken, som här samlats i en mönster-gill edition, försedd med noggranna an-

märkningar och register. Det är här som i det föregående arbetet; man frapperas av den snabba växlingen från ljus till skugga i förhållandet mellan Tessin och hans härskarinna. I början är allt strålande av ömsesidig belåtenhet, som dock senare ger rum för den största ömsesidiga misstro och grämselse. Det gamla välkända bibelordet: "Förliten eder icke på furstar", som så många nitiska hovmän i likhet med Tessin fått besanna, går som en underton mellan raderna, detta även i de lekfulla breven från den första lyckliga tiden, då ett omisskännligt galanteri av en stundom säkert farlig art skymtar i breven.

LYDIA WAHLSTRÖM.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet.**

Redaktör: *Ellen Kleman.*

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 5:—, varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm.** *Icke-förbundsmedlemmar* prenumerera å *närmaste postanstalt* eller i *bokhandel.* Pris för postupplaga: $\frac{1}{1}$ år kr. 6:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 3:25; $\frac{1}{4}$ år kr. 1:75. Lösnummer 45 öre. *Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm.* Redaktionstid: *tisdagar och fredagar kl. 1—3, Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: kl. 11—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.*

FÄRE GLASBRUKS K O N S E R V G L A S

beprövat, hållbart fabrikat.

Inkoknings- och Torkapparater

Passermaskiner. (större och mindre).

Skalmaskiner, Bärrensningss-

apparater, Torkkollar och Bär-

kvarnar m. m.

Specialpriskurant på begäran. - Ständigt väl sorterat lager.

A.-B. Brising & Fagerström

R. T. 413, 1354

24 Regeringsgatan 24
S T O C K H O L M

A. T. 5277, 8840

Andrea Eneroths Högre Handarbetsseminarium

Kommendörsgatan 32, 1 tr. STOCKHOLM Allm. Tel. Österm. 16 18

Av Kungl. Maj:t godkänd högre lärarinnekurs på 1½ eller 2 år.

Även ettårig lärarinneutbildning. Enda tvååriga handarbetslärarinnekurs. Högre kursen har två valfria linjer med samma kompetens. Seminariet åtnjuter **statsanslag**, och kan därför mottaga några frielever. **Ansökan** göres helst före den 1 juni till nytt arbetsår, som börjar 1 sept. Mottagningstid varje dag 12—1. Fullständigt prospekt sändes på begäran

ANNONSER

för **HERTHA** upptagas av
fröken Ingeborg Berg-
ström, Östermalmsg. 31.
Rikstel. 97 83 - Rikstel. 97 83

UTAN MELLANHÄNDER

CHEVIOTS-KJOLAR, KLÄDES-

KJOLAR - - - SIDENKJOLAR

CHEVIOTS-KLÄDNINGAR

Billigast direkt å

STHLM SKJOLFABRIK

MÅLSKILLNADSG. 9, 2 TR.

R. T. 12146 - - - A. T. 474

INNEHÅLL

Kronprinsessan Margareta. Av *Ida von Plomgren.*

Kronprinsessan Margaretas minnesfond.

Vår nya giftermålsbalk. Av *Mathilda Staël von Holstein.*

En tusenårig kvinnograv. Av *Hanna Rydh.*

Kvinnorörelsens utvecklingsstadier. Av *Olga Misâr.*

Tyska Konstnärinnor. Av *Beatrice Zade.*

Notiser från bokvärlden.

EN EKONOMISK HUSMODER
BORTSLÖSAR ICKE I ONÖDAN

EN KRONA HIT...

EN KRONA DIT...

SVEA VÄXT

BLIVER - EN GÅNG PRÖVAT - SEDERMERA
HENNES FAVORITSMÖR.

Liksom även SVEA GRÄDD
för bordet, stekning och bakning.

Samma oöverträffade kvalité som före kristiden.